

Lone Fatums prædiken trinitatis søndag

Taler

Lone Fatum
Universitetslektor og præst

Dato

19. juni 2011

Sted

Vor Frue Kirke, Københavns
Domkirke

Omstændigheder**Prædikentekster**

Fjerde Mosebog kapitel 21, vers 4-9
Johannesevangeliet kapitel 3, vers 1-15

Salmer

Stiftet Guds Søn har på jorden et åndeligt rige
Herren god, som uden grænser
Lyksaligt det folk, som har øre for klang
Jesus Krist, du gav mig livet
Du, som os af nåde stor

- 1 Johannevangeliet er kontrasternes evangelium. Og på en ofte grum og provokerende måde er det også diskriminationens evangelium, fordi det positive skildres ved hjælp af fordømmende billeder af det negative. Hvordan og hvorfor Jesus er Guds søn på jorden, og hvad det indebærer at tro på ham, afsløres af de
- 5 fjendebilleder, som tegnes af hans jødiske modstandere, som ikke forstår ham, ikke vil vide af ham og søger at slå ham ihjel. Nogle fortællinger er ironiske med et overskud af drilagtighed, mens andre er karikaturer som fortællingen i dag om Nikodemus, der opsøger Jesus om natten for i en kollegial samtale at blive klogere på, hvad det for Jesus drejer sig om. Det bliver han ikke; tværtimod, for
- 10 så snart Jesus begynder sin belæring om dåben, bliver mødet til en karikatur af jødisk uforstand.

- I Jesu fremstilling er lys, ånd, oppe og indre – de positive bestemmelser, som kendetegner Guds rige, mens derimod mørke, kød, nede og ydre er de negative
- 15 kontraster, som kendetegner den jordiske verden og denne verdens kødeligt begrænsede mennesker. I alle tilfælde drejer det sig om troens og håbets evighedsliv, som er begyndt, over for og i direkte modsætning til den død og almindelige forgængelighed, som kendetegner vores jordiske virkelighed.

- 20 At Nikodemus opsøger Jesus i ly af nattens mørke, illustrerer måske en vis dobbelthed i hans interesse for Jesus og antyder, at formålet med mødet ikke kun er en filosofisk samtale, men mindst lige så meget er bestemt af ønsket om at gennemskue Jesus, hvem han er, og hvad det er, han vil. Nikodemus ved om

Jesu mirakuløse gerninger og mener, at det må være Guds magt, Jesus udfolder sig med. Men så snart Jesus bekræfter, at det er Guds rige, det drejer sig, og at det rige er forbeholdt de genfødte, de i dåben åndeligt forvandlede, må Nikodemus give fortabt; det forstår han ikke. At kontrasten mellem lys og mørke svarer til kontrasten mellem ånd og kød, dvs. at kontrasten mellem alt det som er oppefra, fra himmelen og fra Gud, er det modsatte af alt det, vi kender som det nedre, det fysiske-materielle, det dødelige, alt det menneskelige i sin jordiske begrænsning.

Allerede i prologen til Johannesevangeliet introduceres denne mosaik af kontraster. Vi hører om Ordet, Guds åndelige skaberord, som kom fra himmelen ned til jorden og fik kødelig og dødelig krop i skikkelse af Jesus af Nazareth. Men skønt han på jorden fremstod som et menneske, insisterer Johannesevangeliet på at skildre ham i hans samhörighed med Gud. Jesus er i Johannesevangeliet en åndelig figur; han taler og handler som sin himmelske Fars Søn. Derfor hedder det om ham i prologen, at han er lyset, der kommer ned til en verden i mørke; han er lyset fra himmelen, som kommer for at skinne, for at oplyse og forklare.

Men verden vil ikke vide af Jesus som Guds Søn, og den vil ikke hverken oplyses eller forklares af lyset fra himmelen. Verden har nok i sit eget. Den jordiske verden foretrækker sit velkendte mørke, afviser Jesus og slår ham ihjel. For verden vil ikke se og gennemskue, ikke høre og forstå. Og denne verdens mennesker er ikke alene kødeligt begrænsede; de er også formørkede i deres fysiske-materielle tænkemåde; de er fornuftige, men de forstår sig ikke på åndelige tanker og forestillinger. Verden ser det ydre og regner ikke med det indre, og jordisk kødelige mennesker kan ikke hverken opfatte eller tage imod, hvad der er åndeligt.

Det er denne kontrastfortolkning fra Johannesevangeliets prolog, som er blevet dramatiseret i fortællingen om Nikodemus. Som figur illustrerer han Johannesevangeliets negative syn på den jordiske verden og på denne verdens kødeligt begrænsede mennesker. Han er i enhver henseende både kødelighedens og dødelighedens repræsentant. Derfor er det også grum ironi, at han er skildret som en betydningsfuld mand. Som farisæer er han lovkyndig og lærd. Som rådsherre er han både fornem og magtfuld. Ikke desto mindre opsøger han Jesus i ly af mørket, og alene dette, at han kommer om natten, er altså et varsel om, at vi her har at gøre med en mand, som med al sin lærdom og høje status skal afsløres i sin menneskelige begrænsning og komme ynkeligt til kort i forhold til

Jesus.

65 Nikodemus hilser Jesus med venlig anerkendelse, men det er tydeligt, at en egentlig samtale mellem de to er umulig. Ved at kalde Jesus for en lærer fra Gud og tale anerkendende om de tegn, han gør, røber Nikodemus, at han ikke ved, hvem eller hvad Jesus egentlig er. Han har ikke forstået af det, han har set og hørt om Jesus, at Jesus er Guds Søn, og han har ingen anelse om, at denne Guds
70 Søn er kommet ned fra himmelen for at dø på jorden som Menneskesønnen. At det aldrig bliver klart heller, hvorfor Nikodemus har opsøgt Jesus, understreger blot, at hans rolle er at være den negative kontrastfigur til den troens og håbets forklaring om den åndelige genfødsel i dåben og om Menneskesønnens død på korset som den ophøjelse, der viser vej til himmelen.

75 Det er fortællingens positive formål: vi skal høre Jesus forklare, at Guds rige er en åndelig virkelighed; det er evighedslivets virkelighed, som allerede er begyndt, og som kendes af alle, som i dåbens symbolske sammenhæng af vand og ånd er blevet født på ny, genfødt i åndelig forstand.

80 Der er ikke tale her om en genfødsel til et eller flere ekstra liv på jorden, men om en åndelig forvandling som en ny, åndelig bestemmelse af det liv, vi allerede lever, og af dem, vi allerede er. At være genfødt i denne betydning er at have fået – og at vedkende sig en ny retning i sit liv, en ny og anderledes selvforståelse og
85 dermed også en ny og anderledes bestemmelse af, hvad der er livets indhold og mening, hvad der gør vores liv betydningsfuldt.

Det, som rummes i forestillingen om Jesus på jorden som lyset fra himmelen, svarer til billedet af ånden, der blæser frit som vinden; vi kan høre den suse som
90 en kraft fra himmelen, der skubber os i sin egen retning; vi kan høre den som en klang ovenfra, en klang, der kan lyde og genlyde som et ledemotiv i vores tilværelse med hinanden.

Men det Guds rige, som Jesus bestemmer på denne måde, er ikke det Guds rige, som Nikodemus kender til. Han kan hverken se lyset eller høre ånden, og derfor kan han slet ikke komme ind i det. Jesu ord om ånd og genfødsel forvirrer ham, og han afslører fuldstændigt sin kødeligt begrænsede tænkemåde, når han kun kan forestille sig en fødsel, som den plejer at være, en fødsel af et dødeligt menneske, fysisk og kropsligt konkret, af kød og blod – og bestemt ikke af ånd
100 og vand.

Og her er vi så ved fortællingens negative formål: her lades Nikodemus i stikken, for meningen er jo, at han ikke skal kunne forstå. Han skal ikke blot være
105 tungnem, han skal være totalt formørket, fordi det er hans rolle som karikatur i fortællingen at repræsentere hele den mørkets verden, som ikke hverken kan eller vil tage imod det lys fra himmelen, som er kommet til jorden med Jesus.

I sin afsløring af figuren Nikodemus er fortællingen dybt ironisk, fordi det jo er
110 den lærde farisæer og rådsherre, som her bogstaveligt taget bliver klædt af til skindet. Men fortællingen om Nikodemus er også både grim og provokerende, fordi afsløringen af ham er nærmest overtydelig i sin brug af diskrimination som negativt virkemiddel. Det gælder om konsekvent og radikalt at karikere negativt for at kunne forklare positivt.

115 Da Jesus har svaret Nikodemus anden gang, har forklaret om dåbens åndelige fødsel og har præciseret kontrasten mellem kødeligt og åndeligt ved at sammenligne ånden med den frie, utæmmelige vind fra himmelen, er Nikodemus reduceret til et spørgsmålstegn. Og så gør fortællingen det
120 endegyldigt af med ham. Hvis han med sin venlige omtale af Jesus som en lærer fra Gud har lagt op til en lærd og indforstået samtale mellem to ligemænd, har han grundigt forregnet sig. Jesu tredje og sidste svar har kun hån og spot til overs for Nikodemus' lærerstatus, men det afgørende er, at vi i Jesu sidste svar også får en forklaring på, hvorfor der i netop denne fortælling diskrimineres så
125 voldsomt.

For pludselig taler Jesus i flertal. "Vi" siger han om de genfødte, som forstår, som hører til i Guds rige, og som taler sandt og kan vidne om det. Og dette "vi" kontrasteres med det "I", som omfatter Nikodemus og alle dem af hans slags,
130 som ikke forstår, ikke taler sandt og ikke kan vidne troværdigt om hverken Gud eller Guds rige. Nikodemus er nu blevet "dem" til forskel fra "os".

Med dette pludselige skifte til flertal sprænger fortællingen sine egne rammer, for nu drejer det sig ikke mere om Nikodemus i forhold til Jesus; nu drejer det
135 sig om to grupper, og de sættes netop som grupper ikke bare over for, men direkte op imod hinanden.

Når Jesus på denne måde siger "vi" og identificerer "os" som de indforståede i modsætning til "dem", der ikke forstår og derfor ikke hører til, så er det

Johannesevangeliets forfatterstemme, der blander sig og taler gennem Jesus direkte ud til den menighed, som evangeliet henvender sig til. Og så får den overtydelige diskrimination historisk baggrund. Det bliver den bestemt ikke mindre grum og provokerende af, men den bliver forståelig, fordi den afspejler
145 en lille, esoterisk menighed af jødiske kristne, som er blevet ekskluderet af det jødiske synagogesamfund og åbenbart er så alvorligt trængt af jødiske modstandere, at de svarer igen med hadefulde fjendebilleder og en karikatur som Nikodemus.

150 Men ét er at forstå, noget andet er at acceptere, og jeg mener ikke, at vi hverken kan eller skal acceptere Johannesevangeliets negative brug af diskrimination. Vidste vi det ikke før, eller havde vi glemt det, så er vi af vores egen historie igennem de seneste år blevet effektivt mindet om, hvor ødelæggende og i enhver henseende indskrænkende og smålig den negative diskrimination virker – ikke
155 mindst på dem, som finder det nødvendigt at diskriminere negativt for at bekræfte sig selv ved at nedgøre og fordømme andre.

Ikke desto mindre er en form for diskrimination grundlæggende nødvendig, for vi kan jo kun forstå og orientere os i forhold til hinanden ved at skelne. Vi må
160 kunne se, at der er forskel på sort og hvidt for at kunne se, hvad der er op og ned, for at kunne skelne mellem godt og ondt, rigtigt og forkert. Idealet er jo ikke forskelsløs enighed; idealet er ikke, at vi skal være ligeglade og lade stå til ved blot at regne alt for lige meget, lige betydningsfuldt, og det er heller ikke sådan, at vi skal slå vores kritiske bevidsthed fra og regne alle for lige gode, lige
165 ansvarlige og lige egnede til at passe sig selv, når bare de lader os være i fred og ikke anfægter vores selvforståelse.

Nej, idealet er at kunne diskriminere uden at nedgøre og fordømme, uden at udelukke og udstøde. Uden at finde det nødvendigt at bekræfte os selv og vores
170 egen identitet ved hjælp af hadefulde fjendebilleder og overtydelige karikaturer af andre. I den forstand er det ikke figuren Nikodemus i al hans kødelige begrænsning og fysisk-materielle tænkemåde, som skal være os et eksempel til skræk og advarsel. Det skal derimod den skånselsløse brug af ham som negativt karikeret kontrastfigur. Og dertil kan den symbolske betydning af
175 kobberslangen være os en hjælp.

For da israelitterne under ørkenvandringen svigtede Gud og gav sig til at dyrke guldkalven i stedet for med dans og musik, ramtes de prompte af Guds straf i

180 form af dødbringende bid fra giftslanger. Og da de besindede sig og fortrød og angrede deres synd, rammes de lige så prompte af Guds frelse i form af den modgift, det var for dem, at se på den højt ophøjede kobberslange.

I den johannæiske fortolkning svarer det til, at Guds Søn kom fra himmelen ned
185 til jorden for som Menneskesønnen at dø på korset for jordiske menneskers skyld. Den korsfæstede Guds Søn i skikkelse af Menneskesønnen er på lignende måde det højt ophøjede pant på Guds frelse, for det afgørende er, at den Guds Søn, som er kommet ned fra himmelen, også er den frelserskikkelse, som kender vejen op. Den frelserskikkelse, med andre ord, som netop i Johannesevangeliet
190 siger om sig selv, at han er vejen, sandheden og livet – tilsammen udtryk for, at han er pant på det evighedsliv, som er Guds rige, og som allerede er begyndt for dem, der tror på Jesus som Guds Søn fra himmelen.

Holder vi nu fast i den positive karakteristik af evighedslivet i den johannæiske
195 fortolkning, så er lyset fra himmelen en gang for alle kommet til verden for at skinne, for at oplyse og forklare, og verdens mørke skal ikke få bugt med det. Og føjer vi hertil billedet af ånden, der blæser som vinden, hvordan og hvorhen den vil, så er der håb også for en Nikodemus. Men det forudsætter, at han ser med nye øjne, øjne, der kan tåle lyset, og at han hører med nye ører, ører, som kan
200 genkende åndens susen som en klang fra himmelen. Det forudsætter helt konkret, at han er villig til både at se og høre opad, for det er herfra evighedslivet er begyndt, og det er herfra både troen, håbet og livsmødet henter bekræftelse.

Amen.

205

Kilde

Manuskript tilsendt af taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

210

Tags

Første tekstrække, Prædiken, Prædikener fra 2000-tallet, Trinitatis

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/lone-fatums-praediken-trinitatis-sondag>

215